

**Івано-Франківський обласний еколого-натуралістичний центр
учнівської молоді**

ПОГОДЖЕНО

Протокол засідання науково-методичної ради Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
від 27.06.2014 р. № 2

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ департаменту освіти,
науки та молодіжної політики
Івано-Франківської
облдержадміністрації

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
Гурток «Зоосвіт»**

(основний рівень, два роки навчання 216 год./рік, 6 год./тижд.)

**Івано-Франківськ
2014р**

Автор:

Мартинюк Леся Дмитрівна - керівник гуртка Івано-Франківського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді

Рецензенти:

Буняк Віра Іванівна - доцент кафедри біології та екології ДНУЗ
«Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника»,

кандидат біологічних наук;

Рязанова Наталія Веніамінівна – керівник еколого-натуралістичних гуртків міської дитячої екологічної станції

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Домашніх тварин утримують люди різного віку і професій. Одним це приносить радість пізнання природи, інші вбачають у своїх підопічних друзів, які потребують любові та піклування, відповідаючи, у свою чергу, відданістю.

Утримуючи тварин в умовах живого куточка чи вдома людина бере на себе багато турбот, які потребують зусиль і часу, а головне – спеціальних знань. Необхідно знати про особливості поведінки, умови утримання, розведення та годівлі тварин. Не випадково із сотень видів тварин лише незначна їх частина може утримуватися в умовах живого куточка. На ці й інші питання можна дати відповіді, лише ознайомившись з курсом зоології - науки про тваринний світ.

Головною метою програми гуртка «Зоосвіт» є:

- розширити знання з біології, зокрема з зоології, отримані на уроках;
- забезпечення потреб особистості у творчій самореалізації;
- підготовка учнів до активної громадської та професійної діяльності;
- Акцентувати на дотриманні правил техніки безпеки, правил поведінки, санітарно-гігієнічних норм при роботі з тваринами, формувати у гуртківців екологічну культуру особистості; виховувати в них почуття патріотизму, любові до рідного краю, до традицій українського народу, сприяти розвитку загальнолюдських цінностей.
- створення умов для соціального захисту й організації змістовного дозвілля відповідно до інтересів, здібностей і обдаровань учнів;
- посилити увагу до формування у підростаючого покоління етичного, гуманного ставлення до живих форм, в першу чергу, до тварин.

Програма розрахована на роботу з дітьми від 9 до 12 років та запланована на два роки навчання. Кількість дітей у гуртку 12-15.

У роботі гуртка застосовуються такі методи організації навчально-виховного процесу, як лекції, тренінг, бесіда, демонстрація, спостереження, самостійна робота, робота з комп'ютером та літературними джерелами, практичні роботи, навчальні ігри, участь у виставках, конкурсах, вікторинах, екскурсіях тощо.

Завданням програми першого року навчання є: вивчення питань з екології, причини і наслідки порушення рівноваги в природі, ознайомлення з тваринами, які занесені до Червоної книги України; вивчення біологічних особливостей земноводних, рептилій, риб та птахів, що утримуються в неволі.

Завданням програми другого року навчання велика увага спрямована на охорону тваринного світу та біологічного різноманіття; вивчення біологічних особливостей, умов утримання, годівлі, розведення дрібних гризунів, ссавців, які мешкають в неволі, вивчення причин і наслідків бездоглядності тварин.

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни та доповнення у зміст програми, плануючи свою роботу з урахуванням інтересів гуртківців, стану матеріально-технічної бази закладу.

Розподіл годин за темами — орієнтовний. Теми подані в порядку зростання складності матеріалу. Керівник гуртка, враховуючи підготовку дітей, може сам

визначити, скільки годин потрібно для опанування тієї чи іншої теми і внести відповідні корективи до програми.

**Навчально-тематичний план
(основний рівень, 1-й р.н., 6 год./тижд., 216 год./рік)**

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Разом
1	2			
	Вступ		6	6
2	Основи екологічного виховання	12	6	18
3.	Земноводні	12	24	36
4	Акваріумні риби	18	18	36
5	Рептилії	24	12	36
6	Декоративні птахи	24	30	54
7	Тварини у народній творчості		24	24
8	Виставки, конкурси, творчі звіти. Підсумкове заняття. Завдання на літо.		6	6
	Всього	90	126	216

ПРОГРАМА

Вступ (6 год.):

Ознайомлення з планом роботи гуртка.

Інструктаж з правил техніки безпеки, гігієни і санітарії на гурткових заняттях, при виконанні робіт у живому кутку.

Поширення тварин на землі.

Практичні заняття:

Екскурсія в живий куток. Ознайомлення з мешканцями.

Перегляд тематичного фільму та його обговорення.

Екскурсія до річки. Рослинність.

Розвиток творчих здібностей дітей: тематичні роботи в різних техніках виконання.

Масово-натуралістична робота: участь в конкурсах, акціях, операціях тощо.

Розділ 1. Основи екологічного виховання: (18 год.)

Екологічні проблеми сучасності. «Червона книга України», її значення в охороні, відновленні, збереженні рослинного та тваринного світу.

Народні прикмети, пов'язані з тваринами.

Порушення рівноваги в природі.

Практичні заняття:

Екскурсія в природу (парк, до водойми, ліс) з метою вивчення екологічних проблем.

Експедиція в краєзнавчий музей. Вивчення тваринного світу регіону.

Перегляд фільму та обговорення.

Розвиток творчих здібностей дітей: тематичні роботи в різних техніках виконання.

Масово-натуралістична робота: участь в конкурсах, акціях, операціях тощо.

Розділ 2. Земноводні(36 год.)

Загальна характеристика класу. Походження. Зовнішня будова.

Покриви тіла. Особливості утримання та годівля в неволі земноводних.

Розведення в неволі. Різноманітність земноводних. Тварини, які живляться земноводними. Тварини, які є кормовим об'єктом для земноводних. Земноводні на сторінках Червоної книги. Біоетика.

Практичні заняття:

Експедиція в природу (ліс, парк, водойму): спостереження за земноводними.

Обладнання для тераріума.

Технічне оснащення тераріума.

Догляд за земноводними.

Проведення гри (вікторини). Цікаве про земноводних.

Експедиція на (виставку тварин, живий куток, зоомагазин).

Ознайомлення з мешканцями.

Розвиток творчих здібностей дітей: тематичні роботи в різних техніках виконання.

Масово-натуралістична робота: участь в конкурсах, акціях, операціях тощо.

Розділ 3. Акваріумні риби.(30 год.)

Загальна характеристика класу риб. Походження. Зовнішня будова риб.

Покриви тіла. Акваріумні риби: види та їх біологічні особливості.

Види акваріумів для утримання декоративних рибок. Умови правильного догляду за акваріумними рибами.

Практичні заняття:

Ознайомлення з обладнанням акваріумів.

Спостереження та догляд за акваріумними рибами.

Експедиція в зоомагазин. Ознайомлення з асортиментом акваріумних риб.

Корм для риб.

Розвиток творчих здібностей дітей: тематичні роботи в різних техніках виконання.

Масово-натуралістична робота: участь в конкурсах, акціях, операціях тощо.

Розділ 4. Рептилії (36 год.)

Загальна характеристика. Походження. Зовнішня будова. Покриви тіла.

Різноманітність рептилій. Рептилії на сторінках Червоної книги.

Рептилії – мешканці зоопарку, зоокутка. Особливості утримання та годівлі рептилій в умовах неволі. Тварини, які є кормовим об'єктом для рептилій.

Практичні заняття:

Екскурсія в зоопарк (зоомагазин, виставка тварин). Ознайомлення з мешканцями.

Ознайомлення з обладнанням тераріуму.

Перегляд тематичних відеофільмів.

Вікторина «Екзотичні тварини».

Розвиток творчих здібностей дітей: тематичні роботи в різних техніках виконання.

Масово-натуралістична робота: участь в конкурсах, акціях, операціях тощо.

Розділ 5. Декоративні птахи.(54 год.)

Хвилясті папуги: походження, біологічні особливості, види. Умови утримання та розведення. Годівля та раціон харчування.

Канарки: походження, біологічні особливості, породи. Утримання та розведення канарок. Годівля.

Амадіни: походження, біологічні особливості та види. Амадіни: Утримання та розведення.

Німфований папуга: походження, біологічні особливості. Німфований папуга: Розведення та годівля.

Ожереловий папуга: походження, біологічні особливості.

Голуби: історія одомашнення, біологічні особливості.

Практичні заняття:

Догляд за декоративними птахами.

Вивчення складу кормів.

Складання раціону харчування.

Догляд за птахами під час вигодовування малят.

Перегляд тематичних відеофільмів.

Вікторина «У світі птахів».

Екскурсія в (живий куток, зоомагазин). Ознайомлення з декоративними птахами.

Розвиток творчих здібностей дітей: тематичні роботи в різних техніках виконання.

Масово-натуралістична робота: участь в конкурсах, акціях, операціях тощо.

Розділ 6. Тварини у народній творчості.(24 год.)

Тварини у прислів'ях, загадках. Прикмети пов'язані з тваринами.

Тварини у літературі, живописі, скульптурі, кіно. Пам'ятники тваринам. Біоетика.

Практичні заняття:

Екскурсія в краєзнавчий музей. Птахи нашого краю.

Екскурсія на виставку тварин. Ознайомлення з мешканцями.

Перегляд тематичних відеофільмів.

Вікторина «Відгадай хто це»

Екскурсія до водойми (річки, озера). Природа наше багатство.

Розвиток творчих здібностей дітей: тематичні роботи в різних техніках виконання.

Масово-натуралістична робота: участь в конкурсах, акціях, операціях тощо.

9. Виставки, конкурси, творчі звіти. Підсумкове заняття.

Завдання на літо. (6 год.)

Підсумкова робота;

Проведення : «Поле чудес», «Що? Де? Коли?» та ін.

Навчально-тематичний план (другий рік навчання) (6 год./тижд./, 216 год./ рік.)

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин		
		Теоретичні заняття	Практичні заняття	Разом
	Вступ		6	6
1.	Цікаве про тварин.	30	12	42
2.	Дрібні гризуни.	30	18	48
3.	Кролі	6	24	30
4.	Собака вдомі	6	18	24
5.	Кішка вдомі	6	18	24
6.	Проблеми безпритульності тварин.	6	12	18
7.	Співіснування людини і тварини	6	12	18
9.	Виставки, конкурси, творчі звіти. Підсумкове заняття. Завдання на літо.		6	6
	Всього	90	126	216

Вступ (6 год.)

Ознайомлення з планом роботи гуртка на навчальний рік.

Правила поведінки в колективі. Організаційні питання.

Робоча кімната. Інструменти та матеріали. Правила безпеки на заняттях.

Практичні заняття:

Екскурсія в живий куток. Ознайомлення з мешканцями живого кутка.

Перегляд відеофільму про заповідники України.

Екскурсія до річки. Мешканці водойми.

Розділ 1. Цікаве про тварин (42 год.)

Приручення та одомашнення тварин. Охорона тваринного світу.
Природоохоронні території України. Червона книга України (тварини). Тварини на сторінках Червоної книги. Розповідь. Хто швидше і даліше.
Комахи – хто вони: друзі чи вороги. Розповідь. Як літають комахи.
Маскування тварин. Розповідь. У кого який слух. Щука – санітар прісних водойм. Черепахи - довгожителі серед тварин. Дятел – лікар лісів.
Летючі миші, або кажанові. Звірі лісових масивів та зелених насаджень.
Звірі відкритих просторів. Звірі водойм та узбереж. Дикі звірі акліматизовані на Україні. Водоплавні птахи України. Водоплавні птахи місцевої водойми.

Практичні заняття:

Перегляд відеофільму про заповідники України.
Екскурсія до річки. Мешканці водойми.
Екскурсія в краєзнавчий музей. Ознайомлення з тваринами нашого краю.
Малювання комах.
Проведення вікторини. Цікаве про тварин.
Екскурсія в зоомагазин. Ознайомлення з тваринним різноманіттям.
Виставка малюнків.

Розвиток творчих здібностей дітей: тематичні роботи в різних техніках виконання.

Масово-натуралістична робота: участь в конкурсах, акціях, операціях тощо.

Розділ 2. Дрібні гризуни (48 год.)

Хом'яки

Хом'яки. Походження, біологічні та видові особливості. Походження видових порід (ангорської, джунгарської, золотистої). Особливості поведінки хом'яків. Умови утримання, годівля хом'яків. Піклування про потомство. Розведення в неволі.

Декоративні щурі

Декоративні щурі. Походження, біологічні особливості. Умови утримання та годівля щурів. Піклування про потомство. Розведення в неволі декоративних щурів.

Піщанки

Піщанки. Походження, біологічні особливості. Умови утримання та годівля піщанок. Піклування про потомство. Розведення в неволі піщанок.

Морські свинки

Морські свинки. Походження, біологічні та видові особливості. Умови утримання та годівля морських свинок. Розведення в неволі.

Шиншили

Шиншили. Походження, біологічні та видові особливості. Умови утримання, годівля шиншил. Хвороби гризунів, їх профілактика та лікування. Правила особистої гігієни при утриманні гризунів.

Практичні заняття:

Спостереження за поведінкою дрібних гризунів в зоокутку.
Складання добових раціонів для різних видів дрібних гризунів.
Догляд за дрібними гризунами.

Спостереження за поведінкою, рухами, поїданням кормів, за виробленням у них умовних рефлексів.

Екскурсія. Спостереження за життям гризунів.

Розділ 3. Кролі (30 год.)

Кролі. Походження, біологічні особливості. Правила особистої гігієни при роботі з кролями. Породи кролів. Умови утримання кролів. Годівля кролів. Корми, їх склад. Складання добових раціонів. Розведення. Особливості вирощування молодняка. Хвороби кролів, їх профілактика та лікування.

Практичні заняття:

Спостереження за поведінкою кролів в зоокутку.

Складання добових раціонів.

Догляд за кролями у зоокутку.

Хвороби кролів, їх профілактика та лікування.

Розвиток творчих здібностей дітей: тематичні роботи в різних техніках виконання.

Масово-натуралістична робота: участь в конкурсах, акціях, операціях тощо.

Розділ 4. Собака в домі (24 год.)

Породи які можуть існувати в різних умовах утримання. Мета і завдання утримання собак. Індивідуальності, настрої, звички та вірність собак.

Ознайомлення з породами.

Практичні заняття.

Спостереження за собакою(поведінка при спілкуванні з дорослими, дітьми та іншими тваринами)

Розповідь про свого домашнього улюбленця.

Розвиток творчих здібностей дітей: тематичні роботи в різних техніках виконання.

Масово-натуралістична робота: участь в конкурсах, акціях, операціях тощо.

Розділ 5. Кішка в домі (24 год.)

Походження, біологія і поведінка кішок. Вимоги до умов утримання кішок.

Розведення і вирощування кішок, догляд, виховання і навчання кішок.

Практичні заняття:

Спостереження за кішкою.

Бесіда на тему « моя киця».

Розвиток творчих здібностей дітей: тематичні роботи в різних техніках виконання.

Масово-натуралістична робота: участь в конкурсах, акціях, операціях тощо.

Розділ 6. Проблеми безпритульності тварин. (18 год.)

Причини і наслідки безпритульних тварин. Ситуація в місті і селі. Порівняти.

Турбота про безпритульних тварин, відповідальність за їхню долю. Подання першої допомоги. Попередження жорстокого поводження з тваринами.

Практичні заняття:

Визначення районів найбільшого скупчення безпритульних тварин.

Описати умови, які сприяють їх виживанню.

Провести кількісний облік безпритульних тварин біля школи.

Перегляд тематичного фільму та його обговорення.

Розвиток творчих здібностей дітей: тематичні роботи в різних техніках виконання.

Масово-натуралістична робота: участь в конкурсах, акціях, операціях тощо.

Розділ 7. Співіснування людини і тварини (18 год.)

Проблеми співіснування людини і тварини в сучасних умовах. Законодавство України про охорону тваринного світу. Всесвітня декларація благополуччя тварин. Досягнення України: основні положення законодавства про захист тварин в Україні. Правила утримання тварин. Проблема безпритульних тварин: причина їх виникнення та шляхи їх подолання. Проблеми жорстокого ставлення до тварин та шляхи їх подолання.

Практичні заняття:

Екскурсія до притулку для тварин. Життя в нових умовах.

Проведення фотовиставки «Мій домашній улюбленець».

Виставка малюнків «Наші друзі».

Розвиток творчих здібностей дітей: тематичні роботи в різних техніках виконання.

Масово-натуралістична робота: участь в конкурсах, акціях, операціях тощо.

Розділ 8. Виставки, конкурси, творчі звіти. Підсумкове заняття. Завдання на літо.(6 год.)

Проведення вікторини «Дивний світ тварин».

Перегляд відеофільмів про тварин, та їх обговорення.

Прогнозований результат

У ході реалізації програми гуртка «Зоосвіт» вихованці досягнуть значний обсяг теоретичних знань та набудуть практичних умінь та навичок. Після закінчення дворічного курсу занять

учень має знати:

- основні екологічні проблеми сучасності, причини порушення рівноваги в природі;
- причини зникнення окремих видів тварин;
- тварини, які занесені до Червоної книги України;
- біологічні особливості тварин, які утримуються в неволі: земневодних, риб, рептилій, декоративних птахів, ссавців, гризунів;
- умови утримання, годівлі, догляду та вирощування тварин в неволі;
- правила складання добових раціонів для різних видів тварин, які утримуються в неволі;
- причини і наслідки бездоглядності тварин;
- правила санітарно-гігієнічних вимог та протипожежної безпеки;
- правила особистої гігієни при роботі з тваринами, які утримуються в неволі.

Учень має вміти:

- користуватися електрообладнанням акваріумів та тераріумів;
- розраховувати добовий раціон годівлі для різних видів тварин, які утримуються в неволі;
- самостійно проводити годівлю різних видів тварин в зоокутку та здійснювати догляд за ними;
- самостійно проводити чищення кліток, акваріумів, тераріумів з дотриманням техніки безпеки;
- проводити дослідницьку роботу й оформляти її результати;
- надавати посильну допомогу бездоглядним тваринам;

Орієнтовний перелік обладнання:

Обладнання спеціалізоване та інвентар:

- клітки для молодняка;
- годівниці;
- поїлки;
- відра;
- бокси;
- акваріуми;
- фільтри;
- нагрівачі;

Прилади та пристосування:

- ваги;
- мікроскоп;
- термометри.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. А.М.Охрименко, Є.В. Шухова. Хрестоматія з зоології –К., Рад.школа, 1988.
2. Авшова К. В. Позвоночные животные, изучение их в школе. - М. Просвещение, 1983.
3. Агеев В. Н. и др. Кормление сельскохозяйственной птицы. - М.: Россельхозиздат, 1982.
4. Акаєвський А. І, Криніцин Д. Я., Мелехін П. І. Анатомія і фізіологія тварин. - К.: Держвидав с/г літ-ри, 1961.
5. Аликаев В. А. и др. Справочник по контролю кормления и содержания животных. - М.: Колос, 1982.
6. Богданова Т. Л. Биология: задания и упражнения. - М: Высш. шк., 1991.
7. Бондаренко О. Б., Бондаренко С. А. Первая помощь собаке. - К.: Глобус, 1993.
8. Вагин Е.А., Цветкова Р. П. Кролики, нутрии, птица в приусадебных и крестьянских хозяйствах. - М., 1991.
9. Волков Г. К. и др. Ветеринарные советы. -М.: Агропромиздат, 1990.
10. Голинська Є. Л. Генетика. - К.: Рад. шк., 1973.
11. Горюнов Н.А. Домашняя птица в приусадебном хозяйстве. - М.: Россельхозиздат, 1978.
12. Гриневич И. И., Палкий Г.Г. Кролиководство и его продукция. - Минск: Хата, 1994.
13. Евтушеико А. Ф. Болезникроликов. - К.: Урожай, 1992.
14. Кладовщиков В. Ф. и др. Нутрии в приусадебном хозяйстве. -М.: Россельхозиздат, 1982.
15. Климов А. Ф., Акаевский А. И. Анатомия домашних животных. -Т. 2. - М.: Гос. издат. с/х лит-ры, 1955.
16. Коновалов В.С. Задачі і вправи з генетики. - К.: Рад. шк., 1974.
17. Корытин С. А. Запахи в жизни зверей. -М.: Знание, 1978.
18. Лашко О. І. Птиця на подвір'ї. - К.: Урожай, 1993.
19. Лобашев М. Е. и др. Генетика с основами селекции. - М.: Просвещение, 1970.
20. Луцкая Л. А., Никишов А. И. Самостоятельные работы учащихся по зоологии. - М.: Просвещение, 1987.
21. М.М. Барна, Л.С.Похла, Л.О.Шевчик, Г.Ф.Яцук. Біологія для допитливих.- Тернопіль,. 2005.
22. Макогон О. Г., Надворний В. Г. Ігри з зоології. - К.: Рад. шк., 1988.
23. Максаков В. Я. Годівля сільськогосподарських тварин. - К.: Урожай, 1987.
24. Мешкова Н.Н. Клуб собаководства. - М.: Патриот, 1992.
25. Мезенцев М.Ф. и др. Птицеводство. - М.: Колос, 1967.
26. Мичко Е.Н., Беленький НА. Как вырастить звезду ринга. - М.: Нива России, 1998.

27. Наумов С. П. Зоология позвоночных. - М.: Просвещение, 1973.
28. Осадчий А.А. Птицы на вашем дворе. - Донецк: Донбас, 1982.
29. Прево А.А., Пельтцер С.О. Юному птицеводу. - М.: Уч.-пед. изд-во, 1960.
30. Р.В. Шаламов, О.А.Литовченко. Тваринний світ України. Х., Школа, 2006.
28. Рахманов А. И., Бессарабов Б.Ф. Фазановые: содержание и разведение. - М.: Агропромиз-дат, 1991.
29. Томмз М. Ф. и др. Нормы кормления и рационы для сельскохозяйственных животных. -М.: Госиздат с/х ли-ры, 1960.
31. Хашт Ф. Генетика животных. - М., 1969.
32. Шухова Е. В., Сердюкова В. О. Лабораторні заняття з зоології. - К.: Рад. шк., 1978.
33. Ю.Дмитрієв. Ця дивовижна наука зоологія. -К., Веселка, 1981.